BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA FORSAYT KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo‘nalishi 3-kurs talabasi
Umrzoqova Gulsevar Vali qizi
+99895-807-61-21 gulsevar04@gmail.com
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika yo‘nalishi 3-kurs talabasi
Zaripova Mashxura Zakir qizi
+99894-699-01-61 mashxura.chdpu@gmail.com
Ilmiy rahbar :Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika kafedrasi katta o‘qituvchisi
Sotbarov Atabek Asilbek o‘g‘li
sotbarovatabek@gmail.com,+99833-606-81-79

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogika oliy ta’lim muassasasi talabalarida forsayt kompetensiyasini shakllantirishning psixologik va pedagogik omillari, uning rivojlanish mexanizmlari hamda ta’lim jarayonida qo‘llashning o‘ziga xos jihatlari tahlil qilinadi. Bo‘lajak pedagoglarda strategik fikrlash, kelajakni prognozlash, refleksiya va kreativlikni rivojlantirishda muhim bo‘lgan psixologik jarayonlar va pedagogik shart-sharoitlar asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: forsayt kompetensiyasi, pedagogik psixologiya, kasbiy shakllanish, strategik tafakkur, refleksiya, innovatsion ta’lim.

Аннотация: В данной статье анализируются психологические и педагогические факторы формирования форсайт-компетенции у студентов педагогических высших образовательных учреждений, механизмы её развития и особенности применения в образовательном процессе. Обосновываются психологические процессы и педагогические условия, имеющие важное значение для развития у будущих педагогов стратегического мышления, прогнозирования будущего, рефлексии и креативности.

Ключевые слова: форсайт-компетенция, педагогическая психология, профессиональное становление, стратегическое мышление, рефлексия, инновационное образование.

Abstract: This article analyzes the psychological and pedagogical factors behind the formation of foresight competence in students of higher pedagogical educational institutions, its development mechanisms, and the specific aspects of its application in the educational process. It substantiates the psychological processes and pedagogical conditions essential for developing strategic thinking, future forecasting, reflection, and creativity in future educators.

Keywords: foresight competence, educational psychology, professional development, strategic thinking, reflection, innovative education.

KIRISH

Ta’lim tizimining modernizatsiyalashuvi sharoitida o‘qituvchi shaxsiga qo‘yilayotgan talablar keskin ortib bormoqda. Bugungi pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki kelajak ta’lim jarayonlarini oldindan ko‘ra oladigan, strategik qaror qabul qiladigan mutaxassis bo‘lishi zarur.

Shu jihatdan forsayt kompetensiyasi bo‘lajak pedagogning muhim kasbiy sifatlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Forsayt kompetensiyasini shakllantirish jarayoni faqat metodik yoki texnologik jarayon emas, balki murakkab psixologik-pedagogik tizim hisoblanadi. Bu jarayonda shaxsning kognitiv rivoji, motivatsiyasi, qadriyatlari va kasbiy identifikatsiyasi muhim rol o‘ynaydi.

Psixologik tadqiqotlarda kelajakni tasavvur qilish, prognozlash va rejalashtirish inson tafakkurining yuqori darajadagi funksiyalari sifatida e’tirof etiladi. Pedagogik tadqiqotlar esa o‘qituvchi faoliyatida refleksiya, empatiya va kreativ fikrlashning kelajakni modellashtirish bilan bevosita bog‘liqligini ko‘rsatadi.[1]

Zamonaviy kompetensiyaviy yondashuvda forsayt kompetensiyasi:
metakognitiv jarayonlar,
shaxsiy motivatsiya,
kasbiy qadriyatlar
bilan integratsiyada shakllanishi ta’kidlanadi.

METODALOGIYA

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:
psixologik-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish
nazariy modellashtirish
taqqoslash va umumlashtirish
pedagogik kuzatish

Tadqiqot obyekti: pedagogika oliy ta’lim muassasasi talabalari.

Tadqiqot predmeti: forsayt kompetensiyasini shakllantirish jarayonining psixologik-pedagogik xususiyatlari.

Forsayt kompetensiyasining psixologik asoslari

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, forsayt kompetensiyasi quyidagi psixologik jarayonlarga tayanadi:

1. Antisipatsiya (oldindan ko‘ra bilish)

Antisipatsiya shaxsning kelajak voqealarni taxmin qilish va ularni ongida modellashtirish qobiliyatidir. Bu jarayon strategik rejalashtirishning psixologik asosi hisoblanadi.

2. Metakognitsiya

Talabaning o‘z fikrlash jarayonini nazorat qilishi va baholashi forsayt faoliyatining samaradorligini oshiradi.

3. Kreativ tafakkur

Kelajak ssenariylarini ishlab chiqish ijodiy fikrlashni talab qiladi. Shu sababli forsayt kompetensiyasi kreativlik bilan uzviy bog‘liq.

Forsayt kompetensiyasining pedagogik xususiyatlari

Pedagogik nuqtai nazardan, ushbu kompetensiyani shakllantirish quyidagi xususiyatlarga ega:

Shaxsga yo‘naltirilganlik

Ta’lim jarayonida har bir talabaning individual qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olish zarur.

[1] A.A.Sotbarov “The role of pedagogical technologies in creating a modern educational environment” «Science and innovation» 2023 y 212-214 b.

Faoliyatga asoslanganlik

Forsayt kompetensiyasi nazariy bilimlar orqali emas, balki amaliy faoliyat – loyiha, muammoli vaziyat, ssenariy ishlab chiqish orqali shakllanadi.

Integrativlik

XULOSA

Bu kompetensiya pedagogika, psixologiya, menejment va futurologiya bilimlarini birlashtiradi.

Forsayt kompetensiyasini shakllantirishning psixologik-pedagogik modeli

Tahlillar asosida quyidagi komponentlardan iborat model taklif etildi:

Motivatsion komponent

Talabaning kasbiy kelajakka qiziqishi va o‘zini rivojlantirishga intilishi.

Kognitiv komponent

Kelajakni prognozlash metodlari va ta’lim tendensiyalari haqida bilimlar.

Faoliyat komponenti

Ssenariy tuzish, loyiha ishlab chiqish, strategik qaror qabul qilish.

Refleksiv komponent

O‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash.

Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, forsayt kompetensiyasi tabiiy ravishda shakllanmaydi, balki maxsus tashkil etilgan pedagogik sharoitda rivojlanadi. Ayniqsa:

muammoli o‘qitish,

loyiha metodi,

tadqiqot faoliyati

ushbu kompetensiyani shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega.

Psixologik jihatdan esa talabaning ichki motivatsiyasi, kelajakka nisbatan ijobiy qarashi va kasbiy identifikatsiyasi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Bo‘lajak pedagoglarda forsayt kompetensiyasini shakllantirish murakkab, ko‘p omilli psixologik-pedagogik jarayon hisoblanadi. U quyidagi omillar ta’sirida rivojlanadi:

shaxsiy motivatsiya

metakognitiv qobiliyatlar

kreativ fikrlash

faoliyatga asoslangan ta’lim

Mazkur kompetensiyani shakllantirishga yo‘naltirilgan pedagogik model pedagogika oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak o‘qituvchilarni kelajak kasbiy faoliyatiga samarali tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M. Mirziyoyev. “Yangi Ozbekistonda erkin va farovon yashaylik”. - T.: “O‘zbekiston”, 2023.- 37 b.
2. Sh.M. Mirziyoyev. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”, Toshkent: O‘zbekiston, 2021, 47-bet
3. Sh.M. Mirziyoyev. ”Erkin va faravon, demokratik O‘zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz”. “O‘zbekiston” Toshkent - 2016. 14 b.
4. Zimnyaya I.A. Klyuchevie kompetensii - novaya paradigma rezultata sovremennogo obrazovaniya. // Kompetensii v obrazovanii: opit proektirovaniya: sb. nauch. tr. / Pod red. A.V. Xutorskogo. M.: INEK, 2007. - 286 s.

5. Panfilova V.M., Panfilov A.N., Gazizova A.I. Formirovanie for-sayt-kompetensii budushego uchitelya // Sovremennie naukoemkie texnologii. -2019. -№7. -S.210-214; URL:https://top-technologies.ru/ru/article/view? id=37615
6. Raximova D.O. Forsayt menejment fanini o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. Qarshi “Intellekt” nashriyoti. 2022. -122 b.
7. A.A.Sotbarov “The role of pedagogical technologies in creating a modern educational environment” «Science and innovation» 2023 y 212-214 b.
8. Miller, R. (2018). Transforming the Future: Anticipation in the 21st Century. Routledge.